

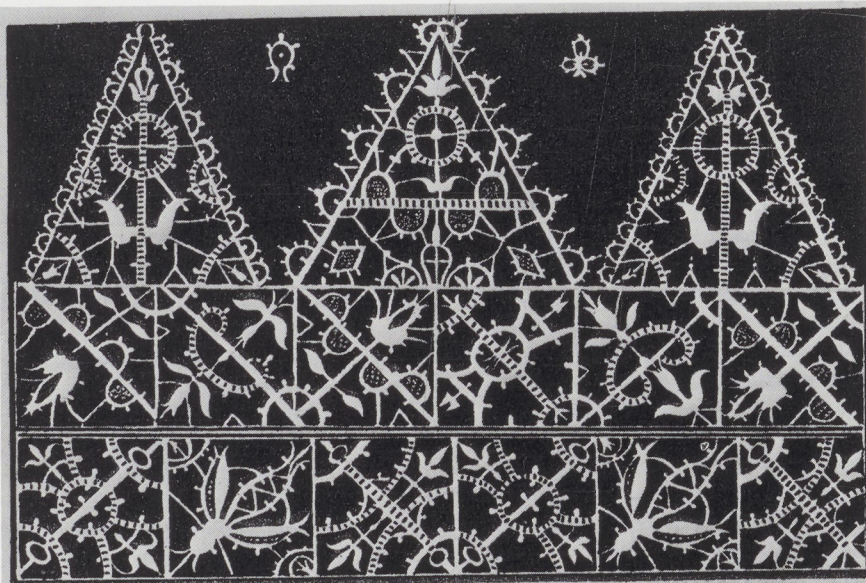
*Corona delle nobile, et virtuose donne, Venetië 1592.
Titelblad en een blz. uit dit modelboekje. Bibliotheek,
Rijksmuseum, Amsterdam. Aankoop 1973, met steun
van de Vereniging Rembrandt.*

CORONA
DELLE NOBILI, ET VIRTUOSE DONNE
LIBRO PRIMO

Nel quale si dimostra in varij disegni molte sorti di Mostre di Punti in Aria, Punti tagliati, Punti à Reticello, & ancora di piccole; così per Freggi, come per Merli & Rosette, che con l'Agosto si v'ano hoggidi per tutta l'Europa.
Con alcune altre inuentioni di Bauari all'usanza Venetiana.

CON PRIVILEGIO.
In Venetia Appresso Cesare Vecellio, in Frezzaria nelle Case de i Preti. 1592.

Modelboekjes voor kant- en borduurwerk

Modelboekjes voor kant- en borduurwerk waren in de 16de en 17de eeuw voor de drukker/uitgever en diens boekverkopers bepaald geen 'voorraad-dochters', integendeel! De uitgever moest, om aan de vraag te voldoen, herhaaldelijk tot heruitgaven besluiten. Ondanks de vele herdrukken echter van deze boekjes hebben maar weinig exemplaren het ongetwijfeld intensieve gebruik door borduursters en kantwerksters overleefd.

Voordat men ertoe overging om patronen voor handwerken door middel van hout-sneden (en later door etsen of gravures) te vermenigvuldigen heeft de handwerker of handwerkster het patroon dat hij of zij zelf had ontworpen, of naar een voorbeeld had gecopieerd, in de meeste gevallen denkkelijk op ruitjespapier overgebracht. De vroegst gedrukte boekjes bevatten soms enige pagina's 'lege' ruitjes, waarin de gebruiker van het boekje desgewenst eigen patronen kon invullen.

Het oudst bekende modelboekje verscheen omstreeks 1523 in Augsburg en bevatte uitsluitend patronen voor borduurwerk. Weldra, wellicht door het succes hiertoe aangemoedigd, volgden andere Duitse drukkers/uitgevers dit voorbeeld.

In 1524 kwam er bijvoorbeeld al een te Zwickau en in 1527 te Keulen van de pers. Er werd over en weer veelvuldig gecopieerd, ook naar buitenlandse voorbeelden, met name uit Italië. Auteursrecht bestond toen niet! In Italië, waar vooral Venetië – geboortestad van het kant – een belangrijke rol in de mode en de kantproductie speelde, ontstond ca. 1550 het eerste modelboekje met patronen voor kantwerk. Een groot aantal uitgevers, drukkers, houtsnijders en tekenaars hield zich in de daarna komende jaren met het samenstellen van deze boekjes bezig. Enkelen van hen waren ook in Frankrijk werkzaam en voorzagen hun uitgaven van Franse titels en bijschriften. Frankrijk, Spanje en Engeland waren aanzienlijk minder leveranciers dan gebruikers van deze boekjes. Nederlandse specimina met oorspronkelijke ontwerpen zijn in het geheel niet bekend.

Belangrijke verzamelingen van modelboekjes

zijn te vinden o.a. in de Kunstbibliotheek te Berlijn, het Victoria & Albert Museum te Londen en het Metropolitan Museum of Art te New York.

In de catalogus van de kunsthistorische bibliotheek van het Rijksmuseum te Amsterdam, 2de deel (1934) worden op pag. 599, 601, 603 en 762 enige boekjes genoemd. Het betreft hier echter facsimile's uit de 19de eeuw. Originelen bezat de bibliotheek toen nog niet. Pas in 1958 kwam daarin verandering door de aankoop van Johan Sibmacher's *Newes Modelbuch*, Nürnberg 1604 (ed.princ. 1601). Daarna volgden:

Esemplario di lavori i dove le tenere fanciulle & altre done nobile potranno facilmēte imparare il modo & ordine di lavorare, cusire, raccamare. Stampato in Vineggia per Nicolo d'Aristotile detto Zoppino [1530].

Arthur Lotz, *Bibliographie der Modelbücher*, Leipzig 1933, 65b; Inv. 1965/625; titelpagina en pag. A1-3, 26, 27, 28 ontbreken.

Esemplario di lauri: che insegna alle donne il modo e ordine di lauorare: cusire: e raccāmare . . . Stampato in Vineggia per Giouanni Andrea Valuassore detto Guadagnino, 1552.

Lotz 67h; Inv. 1965/626; 47 pag.; A1 en A7 ontbreken.

Corono delle nobili, et virtuose donne nel quale si dimostra in varij disegni molte sorti di mostre di punti in aria, punti taglati, punti à reticello . . . In Venetia appresso Cesare Vecellio, in Frezzaria nelle Case de i Preti 1592/1608. 4 dln. in 1 bd. Lotz 116d, 117d, 118c, 119h; Inv. 1973/415. Aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt. (zie afb.)

Fiori di ricami nvovamente posti in lvce ne i quali sono varii, et diversi disegni di lavori. Come merli, bauari manichetti, & altre sorti di opere che al presente sono in vso, vtilissimi ad ogni stato di donne. In Fiorenza, 1596. Ad istanza di Matteo Florini.

Lotz 123c; Inv. 1965/627; Titelpag. en voorrede in facsimile; 30 houtsneden (bij Lotz slechts 16 houtsneden).

Nova esposizione de recami et dessegni alla molta illvstre signora Ippolita Manfredi. In Venetia appresso Giacomo Antonio Somascho. [z.j.]

Niet in Lotz; Inv. 1971/633; Titelpag. en 25 houtsneden naar vroegere voorbeelden; pag. A1 ontbreekt.

Neues Modelbuch von unterschiedlicher Art der Blumen und anderen genehten Mödel nach jziger Manier allen Liebhaberinnen dieser Kunst zum besten vorgestellt.

Zufinden in Nürnberg bey Paulus Fürsten, Kunsthändlern [ca. 1660].

Lotz 59a; Inv. 1965/628; *Gespräch zwischen zweyen Jungfrauen die Nehekunst betreffend* ontbreekt.

Met deze belangrijke drukken werd de verzameling in de jaren van Van Schendels directeurschap wezenlijk uitgebreid.

E. VAN DER VOSSEN-DELBRÜCK